

УДК 343.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.26>

КАРАНІСТЬ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Книженко О.О.,

професор кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, професор
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9252-7464>
2015knio@gmail.com

Ангелуца Н.П.,

доцент кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8985-3426>
e-mail: angel7lyca@gmail.com

Негода А.С.,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9983-2514>
e-mail: alla05031979@ukr.net

Книженко О.О., Ангелуца Н.П., Негода А.С. Караність колабораційної діяльності.

У зв'язку з криміналізацією в нашій державі колабораційної діяльності перед правозастосовувачами постало кілька питань. Серед них особливе місце займає застосування покарання та інших заходів кримінально-правового реагування за вчинення колабораційної діяльності, оскільки ефективність правової норми багато в чому залежить від передбачених законом про кримінальну відповідальність обмежень прав та свобод, які можуть застосовуватися до винної особи. З'ясування обсягу кримінально-правових обмежень, які покладаються на осіб, що вчинили колабораційну діяльність, дозволить оцінити якість кримінально-правової норми.

Нажаль порушене питання не було предметом окремої уваги дослідників. Основна частина наукових праць нині присвячена проблемам відмежування проявів колабораційної діяльності між собою, а також від суміжних кримінальних правопорушень.

Мета статті – проаналізувати санкції кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за колабораційну діяльність, й на підставі проведеного аналізу надати комплексне бачення про можливі кримінально-правові наслідки для винної особи за вчинення вказаних діянь.

У результаті дослідження встановлено, що в якості основного виду покарання за більшість форм проявів колабораційної діяльності законодавець встановив позбавлення волі, строк якого диференціював залежно від виду колабораційної діяльності. Позбавлення волі за вчинення колабораційної діяльності завжди поєднано із застосуванням додаткового виду покарання – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Альтернативними більш м'якими до позбавлення волі покараннями за колабораційну діяльність законом передбачено штраф (ч. 4 ст. 111-1 КК України), виправні роботи та арешт (ч. 3 ст. 111-1 КК України).

У санкції за вчинення кваліфікованого складу злочину альтернативою позбавленню волі законодавець встановив довічне позбавлення волі. При цьому за таких обставин встановлено абсолютно визначений строк позбавлення волі – 15 років, що є законодавчою вадою, оскільки не дозволяє належним чином індивідуалізувати покарання.

Конфіскації майна із восьми частин ст. 111-1 КК України у п'яти з них поєднується з можливістю призначення такого додаткового виду покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч.ч. 4–8 ст. 111-1 КК України). Водночас у більшості випадках конфіскація майна передбачена як додатковий факультативний вид покарання (ч.ч. 2, 5–7 КК України), а отже може бути й не призначена, якщо суд дійде такого висновку.

За вчинення колабораційної діяльності її уповноваженою особою передбачено можливість застосування заходів кримінально правового характеру щодо юридичних осіб.

До осіб, які скоїли колабораційну діяльність, можливе застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки.

Положення ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК України вказують на необхідність внесення змін до назви Розділу I Особливої частини КК України, оскільки зазначений у них вид покарання, свідчить, що передбачені діяння належать до категорії кримінальних проступків.

Ключові слова: караність, покарання, види покарань, заходи кримінально-правового характеру, колабораційна діяльність, кримінально-правове реагування, звільнення від кримінальної відповідальності, колабораціонізм.

Knyzhenko O.O., Angelutsa N. P., Negoda A.S. Punishment of collaborative activity.

In connection with the criminalization of collaborative activity in our country, law enforcement officers have several questions. Among them, a special place is occupied by the application of punishment and other criminal-legal response measures for the commission of collaborative activity, because the effectiveness of the legal norm largely depends on the limitations of rights and freedoms provided by the law on criminal liability. Clarifying the scope of criminal law restrictions that are imposed on guilty persons will allow to assess the quality of the criminal law norm.

Unfortunately, the raised issue was not the subject of separate attention of researchers. The main part of scientific works is currently devoted to the problems of distinguishing manifestations of collaborative activity from each other, as well as from related criminal offenses.

The purpose of the article is to analyze the sanctions of criminal legal norms that establish responsibility for collaborative activity. On the basis of the conducted analysis, provide a comprehensive vision of the possible criminal legal consequences for the guilty person for committing the specified acts.

This study found that it was established that the legislator established imprisonment as the main type of punishment for most forms of collaborative activity. Its term was differentiated depending on the type of collaborative activity. Deprivation of liberty for committing collaborative activities is always combined with the application of an additional type of punishment - deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities.

The law provides for a fine (Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine), correctional labor and arrest (Part 3 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine) as alternative, milder punishments to imprisonment for collaborative activity.

In the sanction for committing a qualified crime, the legislator established life imprisonment as an alternative to deprivation of liberty.

Confiscation of property is combined with the possibility of imposing such an additional type of punishment as deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities (Part 4-8 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine). At the same time, in most cases, confiscation of property is provided as an additional optional type of punishment (parts 2, 5-7 of the Criminal Code of Ukraine), and therefore may not be imposed if the court reaches such a conclusion.

For the commission of collaborative activity by its authorized person, the possibility of applying measures of a criminal legal nature against legal entities is provided.

Exemption from criminal liability may be applied to persons who have committed collaborative activities in connection with the transfer of a person to bail.

The provisions of Part 1 and Part 2 of Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine testify to the need to amend the title of Section I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, since the type of punishment specified in them indicates that the prescribed acts belong to the category of criminal misdemeanors.

Key words: punishment, types of punishment, criminal-legal measures, collaborative activity, criminal-legal response, exemption from criminal responsibility, collaborationism.

Постановка проблеми. У березні 2022 року Кримінальний кодекс України (далі – КК України) доповнено новою нормою, якою встановлено відповідальність за вчинення колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України). За діяння, які описані в перших двох частинах ст. 111-1 КК України, встановлено тільки один вид покарання – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п’ятнадцяти років. Вказаний вид і розмір покарання дублює положення абзацу п’ятого ч. 1 ст. 55 КК України, що є законодавчою вадою, оскільки норми Особливої частини КК України мають ураховувати специфічні ознаки окремих видів кримінальних правопорушень.

Покарання, передбачене у згаданих нормах, свідчить, що вищевказані діяння належать до категорії кримінальних проступків. У цьому контексті назва Розділу I «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини КК України не відповідає його змісту.

Окремої уваги потребує й питання встановлення саме встановлених строків окремих видів покарань.

Зазначене, а також відсутність наукових публікацій в яких би комплексно було розглянуто питання караності колабораційної діяльності, обумовило вибір тематики цієї публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявні наукові праці з порушеної проблематики в домінуючій більшості присвячені аналізу суб’єктивних та об’єктивних ознак різних форм колабораційної діяльності, відмежуванню колабораційної діяльності від державної зради, пособництву державі-агресору та інших суміжних злочинів. Питанню покарання за вказані діяння увага приділена фрагментарно, без комплексного аналізу кримінально-правових норм, в яких законодавець вказав на негативні наслідки, яких зазнає особа, винна в різних проявах колабораціонізму. Про застосування інших заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення колабораційної діяльності у наукових публікаціях йдеться лише під час постановки питання щодо доцільності звільнення від кримінальної відповідальності за окремі форми колабораційної діяльності.

Мета статті – проаналізувати санкції кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за колабораційну діяльність, й на підставі проведеного аналізу надати комплексне бачення про можливі кримінально-правові наслідки для винної особи за вчинення вказаних діянь.

Виклад основного матеріалу. Висвітлюючи види та розміри покарань, які зазначені ст. 111-1 КК України, передусім необхідно взяти до уваги положення ч. 2 ст. 65 КК України. Відповідно до зазначеної норми більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень [1]. Тому, з огляду на зазначене, виклад матеріалу варто почати з найменш суворого виду покарань.

У цьому контексті необхідно зауважити, що нині в доктрині кримінального права справедливої критики зазнали положення ст. 51 КК України. На сьогодні вже зверталась увагу на невідповідність сучасним реаліям місця окремих видів покарань у їх системі, яка визначена ст. 51 КК України [2, 3]. Оскільки метою цієї роботи є висвітлення видів та розмірів покарань, яке можливо призначити за колабораційну діяльність, а не участь в наукових дебатах з цього приводу, опис матеріалу почнемо із найменш суворого покарання, визначеного ст. 51 КК України.

Штраф законодавець встановив в якості основного виду покарання. Зокрема ч. 4 ст. 111-1 КК України передбачений штраф до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ). Це єдина частина ст. 111-1 КК України, яка вказує на такий вид покарання.

Згідно з положеннями Податкового кодексу України, зокрема п. 5 Розділу XX. «Перехідні положення» зазначається, якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року [4]. Відповідно до вказаних норм неоподатковуваний мінімум доходів громадян в частині кваліфікації діянь на 2023 рік складає 1342 гривні, а в частині визначення розміру штрафу – 17 гривень.

Санкція ч. 4 ст. 111-1 КК України вказує лише максимум штрафу. Його мінімальний розмір можемо вирахувати, виходячи з положень ч. 2 ст. 53 КК України, й становитиме він 30 НМДГ, що у гривневому еквіваленті складатиме 510 грн.

Отже, розмір призначеного штрафу за передачу матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєні-

зованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, може скласти від 510 грн. до 170 000 грн.

Оскільки, за діяння, описане в ч. 4 ст. 111-1 КК України, передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі НМДГ, то розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, або отриманого внаслідок вчинення кримінального правопорушення доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією цієї статті (ч. 2 ст. 53 КК України).

Тому, наприклад, якщо у разі здійснення господарської діяльності у взаємодії з незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, одержано прибуток понад 170 000 грн., то й розмір штрафу не може бути меншим за цей прибуток.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид покарання законодавець встановив у всіх частинах ст. 111-1 КК України. Однак у двох із них (це ч.ч. 1 та 2 ст. 111-1 КК України) передбачив його як основний вид покарання, а в решті – як додаткове обов'язкове покарання. Варто зауважити, що строк позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як для основного, так й для додаткового виду покарання встановлений однаково й складає від десяти до п'ятнадцяти років. Тобто фактично повністю відтворено редакцію абзацу п'ятого ч. 1 ст. 55 КК України в якому йдеться про те, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, передбачених ст.ст. 111-1, 111-2 КК України, призначається на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

Законодавча конструкція, якою покарання визначається однаково як в якості основного покарання, так й додаткового та ще як у простих складах кримінальних правопорушень, так й у кваліфікованому складі, викликає справедливі зауваження. Кримінальна правова норма має бути сконструйована таким чином, щоб з її допомогою досягалася диференціація та індивідуалізація кримінальної відповідальності. Для цього необхідно, нею встановлювалися різні види та строки покарань за простий та кваліфікований склад кримінальних правопорушень. Стосується це покарань, які призначаються як основні, так й додаткові.

Необхідно також звернути увагу й на те, що законодавець, використовуючи юридичну техніку з допомогою якої виписується зміст правової норми, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю визнав в одних випадках як додаткове покарання, що застосовується до всіх основних покарань, передбачених у санкції, а в інших лише стосовно окремо визначеного покарання.

Зокрема, стосується це ч.ч. 3, 4 та 8 ст. 111-1 КК України. Так згідно з редакцією ч. 3 ст. 111-1 КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання можливе лише щодо позбавлення волі, а не всіх альтернативних покарань, зазначених у цій нормі. Відповідно до редакції санкцій ч.ч. 4 та 8 ст. 111-1 КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання можливе до всіх без виключення основних покарань, визначених вказаними нормами.

Такий висновок обумовлений тлумаченням правової норми, яке надав Верховний Суд України у Постанові Судової палати у кримінальних справах від 6 липня 2017 у справі № 5-164кс(15)17. Так, суд роз'яснив, що згідно граматичного способу тлумачення, розташований в тексті санкції розділовий сполучник «або» є місцем синтаксичного розриву тексту, тому, при відсутності в тексті санкції між основним і додатковим видом покарання такого розділового знака як «кома», один з видів основного покарання, передбачений в санкції, слід розглядати як альтернативний іншому, зазначеному в цій же санкції, але вже в поєднанні з додатковим покаранням, розташованим в тексті безпосередньо за ним [5].

Виправні роботи як вид покарання передбачено за вчинення діяння, описаного ч. 3 ст. 111-1 КК України – здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утворенню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти.

Санкція ч. 3 ст. 111-1 КК України визнає за можливе призначити такий вид покарання строком до двох років. Отже мінімальний строк виправних робіт, які можуть призначатися за вказане діяння, визначений ч. 1 ст. 57 КК України, де зазначається, що покарання у виді виправних робіт встановлюється на строк від шести місяців до двох років і відбувається за місцем роботи засудженого.

Фактично законодавець за такі альтернативні діяння як пропаганда в закладах освіти, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти встановив однакові види та розміри покарань.

Можливе призначення за вчинення колабораційної діяльності й конфіскації майна, яка згідно з ч. 2 ст. 52 КК України є додатковим видом покарання. Зважаючи на положення ч. 4 ст. 52 КК України, де відзначається, що до основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених КК України, санкції ст. 111-1 КК України широко використовують ці положення. Так, із восьми частин ст. 111-1 КК України у п'яти з них є можливим застосування конфіскації майна разом із таким додатковим видом покаранням як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч.ч. 4–8 ст. 111-1 КК України).

У більшості випадках конфіскація майна передбачена як додатковий факультативний вид покарання (ч.ч. 2, 5–7 КК України), а отже може бути й не призначена, якщо суд вважатиме, що цілі, визначені ч. 2 ст. 50 КК України, можливо досягнути й без такого додаткового покарання. У двох нормах (ч. 4 ст. 111-1 та ч. 8 ст. 111-1 КК України) конфіскація майна передбачена як обов'язковий додатковий вид покарання. Одна з цих норм визначає відповідальність за наявності кваліфікуючих ознак – загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.

Арешт як вид покарання передбачено лише за діяння, відповідальність за які встановлена ч. 3 ст. 111-1 КК України (здійснення пропаганди в закладах освіти та дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти).

Законодавець вказує лише на максимум арешту, який може бути призначено у разі вчинення вказаних дій, й становить він шість місяців. Інформація про мінімальну межу арешту міститься в ч. 1 ст. 60 КК України й складає один місяць. Отже суд може призначити арешт як основний вид покарання від одного до шести місяців.

Позбавлення волі як один із видів покарань передбачено майже за всі прояви колабораційної діяльності. Виключення становлять лише діяння, описані ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК України. Варто відзначити, що законодавець позбавлення волі передбачає переважно як альтернативний вид покарання. Така інформація є вкрай необхідною, оскільки положення ч. 2 ст. 65 КК України вимагають того, аби більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначався лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень [1].

Так, відповідно до ч. 3 ст. 111-1 КК України альтернативою позбавленню волі визначено виправні роботи та арешт.

Згідно з ч. 4 ст. 111-1 КК України також альтернативним покаранням буде штраф розміром до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Отже альтернативними більш м'якими до позбавлення волі покараннями законодавством передбачено штраф (ч. 4 ст. 111-1 КК України), виправні роботи та арешт (ч. 3 ст. 111-1 КК України).

Необхідно зауважити, що в санкції за вчинення кваліфікованого складу злочину альтернативою позбавленню волі законодавець встановив довічне позбавлення волі.

Решта норм (ч.ч. 5–7 ст. 111-1 КК України) встановлює тільки одне основне покарання – позбавлення волі.

Строки цього виду покарання залежать від виду колабораційної діяльності й можуть бути встановлені від трьох років до п'ятнадцяти років, оскільки законодавець диференціював кримінальну відповідальність залежно від вчиненого діяння, що в свою чергу дозволяє належним чином досягнути індивідуалізації покарання про яку йдеться в п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України.

Довічне позбавлення волі передбачено лише у разі вчинення колабораційної діяльності з обтяжуючими покарання ознаками. Так, санкція ч. 8 ст. 111-1 КК України визначає, що до особи може бути застосовано або п'ятнадцять років позбавлення волі, або довічне позбавлення волі. Зазначений строк позбавлення волі свідчить, що санкція є альтернативною, однак разом з тим абсолютно-визначено передбачає лише п'ятнадцять років позбавлення волі. При такій санкції є вкрай складно врахувати особистісні якості особи винного та обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Варто відзначити, що чинний КК України у двох нормах, в яких описано злочини проти основ національної безпеки України (ст. 111 та ст. 114 КК України), передбачає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі вчинення нею так званої позитивної посткримінальної поведінки. Нажаль, не дивлячись на те, що колабораційна діяльність багато в чому подібна до державної зради, законодавець станом на сьогодні такої можливості у разі скоєння колабораційної діяльності не встановив.

Проте на рівні законотворчої діяльності питання про звільнення від кримінальної відповідальності громадян України за окремі прояви діянь, що підпадають під ознаки колабораційної діяльності, вже порушується. Приміром, законопроектом 8301-2 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо уточнення відповідальності за деякі види кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях» запропоновано звільняти від кримінальної відповідальності громадян України, які незаконно (примусово) призваний до збройних сил держави-окупанта або незаконних збройних формувань на тимчасово окупованих територіях України, та добровільно здалися в полон збройним силам, правоохоронним органам або іншим військовим формуванням України [6]. Не вдаючись до детального аналізу цього законопроекту, оскільки це не є метою цієї праці, відзначимо лише на те, що наразі гостро стоїть питання про визначення меж відповідальності осіб за колабораціонізм. Таке становище не є випадковим, оскільки позитивна посткримінальна поведінка, будучи проявом кримінально-правового компромісу, спонукає до досягнення цілей кримінального законодавства та кримінального процесу з мінімізацією негативних соціальних наслідків для особи, суспільства та держави. Тому в майбутньому є цілком можливим прийняття кримінально-правових норм, які міститимуть ознаки позитивної посткримінальної поведінки за колабораційну діяльність.

Аналіз санкцій ст. 111-1 КК України засвідчує про можливість застосування ст. 47 КК України у разі вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-4 ст. 111-1 КК України вперше.

Звільнення від кримінальної відповідальності з передачею особи на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням можливе у разі виправдання протягом року довіри колективу, а також не ухилення від заходів виховного характеру та додержання громадського порядку (ч. 1 ст. 47 КК України).

Аналіз положень ст.ст. 45, 46, 48 та ст. 49 КК України спонукає до висновку щодо неможливості звільнення особи, яка вчинила колабораційну діяльність, від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, примирення винного з потерпілим, із зміною обстановки та у зв'язку із закінченням строків давності.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 96-3 КК України за вчинення уповноваженою особою юридичної особи від імені та в інтересах юридичної особи колабораційної діяльності є можливим застосування щодо юридичної особи заходів кримінально-правового характеру.

Колабораційна діяльність визнається вчиненою в інтересах юридичної особи, якщо такі дії призвели до отримання юридичною особою неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що в якості основного виду покарання за більшість форм проявів колабораційної діяльності законодавець встановив позбавлення волі, строк якого диференціював залежно від виду колабораційної діяльності. Позбавлення волі за вчинення колабораційної діяльності завжди поєднано із застосуванням такого додаткового виду покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Строк цього додаткового виду покарання встановлений однаковим для всіх проявів колабораційної діяльності, що є законодавчою вадою й потребує вдосконалення. Така законодавча конструкція санкцій аналізованих норм не дозволяє повною мірою диференціювати кримінальну відповідальність, а значить досягнути реалізації цілей покарання. Усунути вказану ваду можна шляхом внесення відповідних змін не тільки до санкцій, що проаналізовано, а й до ч. 1 ст. 55 КК України, оскільки саме в ній відзначається, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, передбачених ст.ст. 111-1, 111-2 КК України призначається на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

Альтернативними більш м'якими до позбавлення волі покараннями за колабораційну діяльність законом передбачено штраф (ч. 4 ст. 111-1 КК України), виправні роботи та арешт (ч. 3 ст. 111-1 КК України).

У санкції за вчинення кваліфікованого складу злочину альтернативою позбавленню волі законодавець встановив довічне позбавлення волі. При цьому за таких обставин встановлено абсолютно визначений строк позбавлення волі – 15 років, що також є законодавчою вадою, оскільки не дозволяє належним чином індивідуалізувати покарання.

Конфіскації майна із восьми частин ст. 111-1 КК України у п'яти з них поєднується з можливістю призначення такого додаткового виду покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч.ч. 4–8 ст. 111-1 КК України). Водночас у більшості випадках конфіскація майна передбачена як додатковий факультативний вид покарання (ч.ч. 2, 5–7 КК України), а отже може бути й не призначена, якщо суд дійде такого висновку.

За вчинення колабораційної діяльності її уповноваженою особою чинні положення закону про кримінальну відповідальність передбачають можливість застосування заходів кримінально правового характеру щодо юридичних осіб.

До осіб, які скоїли колабораційну діяльність, нині можливо застосувати лише один вид звільнення від кримінальної відповідальності – це звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із передачею особи на поруки. У майбутньому є цілком можливим прийняття кримінально-правових норм, які міститимуть ознаки позитивної посткримінальної поведінки за колабораційну діяльність.

Положення ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК України засвідчують про необхідність внесення змін до назви Розділу I Особливої частини КК України, оскільки зазначений у них вид покарання, свідчить, що передбачені діяння належать до категорії кримінальних проступків.

Перспективами подальших наукових розробок може слугувати розроблення кримінально-правових норм для врахування посткримінальної поведінки суб'єкта, який вчинив колабораційну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 15.07.2023).
2. Олійник О. Проблемні питання сучасної системи покарань: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 191–196.
3. Рябчинська О. Система покарань як передумова диференціації кримінальної відповідальності та покарання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 1. С. 177–180.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 15.07.2023).
5. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України у від 6 липня 2017 у справі № 5-164к(15)17. URL: <https://sudpraktika.wordpress.com/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-366-%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B2%D1%81%D1%83-%E2%84%96-5-164%D0%BA%D1%811517-%D0%B2%D1%96%D0%B4-06-07-2017-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83/> (дата звернення 28.07.2023).
6. Проект закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо уточнення відповідальності за деякі види кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях» 8301-2 від 09.01.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41131> (дата звернення 28.07.2023).